

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

בפני כב' השופטת פאני גילת כהן

תובעים
1. פלוני
2. פלונית
3. פלונית
4. פלוני (אדם שמונה לו אפוטרופוס)
5. פלוני
6. פלוני
7. פלוני
8. פלונית
מיוצגים באמצעות עוה"ד יעל פרי

נתבעים
1. אלמוני
2. אלמונית
מיוצגים באמצעות עוה"ד תמיר יחיא

פסק דין

מבוא

אם ממנה את בנה וכלתה כבנים ממשיכים במשק אשר לה מלוא הזכויות בו, והמינוי נרשם אצל המוסדות המיישבים.
בחלוף שנים אחדות מאז מונו, עזבו הבן והכלה את המשק והעתיקו מגוריהם לאחת הערים הסמוכות למושב.
בחלוף שנות דור לערך ממועד השלמת המינוי ורישומו, הולכת האם לעולמה, ופורצת מחלוקת בין ילדיה.
מצדו האחד של המתגרש הבן והכלה, ואילו מצדו האחר, יתר ילדיה.
בעוד הבן והכלה טוענים כי הם בעלי הזכויות במשק בהיותם הבנים הממשיכים בו, מתנגדים לכך יתר ילדי המנוחה, עת לדידם מינוי הבנים הממשיכים במקרה דנא בטל ומבוטל.
בלב המחלוקת בין ילדי המנוחה ניצבת שאלת התיישנותה של התביעה בעניין בטלות המינוי.
מהו, אם כן, גורל הזכויות במשק – זוהי השאלה בה יעסוק פסק הדין שלפנינו.

רקע כללי

שני הליכים מונחים לפניי ובלבם משק מס' ... במושב ... : האחד, עניינו עתירה לסעד הצהרתי בדבר בטלות מינויים של הנתבעים כבנים ממשיכים במשק; והאחר, עניינו עתירת הנתבעים לפניי ולסילוק ידם של התובעים 1 ו-2 מן המשק.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 17-02-60816 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 16-11-47048 אלמונים נ' פלונים

העובדות הצריכות לעניין

1. התובעים 1,3,4,5,6,7,8 והנתבע 1 הם ילדיהם של המנוחים ... (להלן: "המנוחה") ו... (להלן: "המנוח").
התובעת 2 היא אשת התובע 1 והנתבעת 2 היא אשת הנתבע 1.
התובע 4 ... (להלן: "א"), אחד מילדיהם של המנוחים הוא נכה בדרגת נכות של 100% ותובע 7, אחיו, משמש כאפוטרופסו.
2. כאמור, בלב המחלוקות שפרצו בקרב בני המשפחה הזכויות במשק ... במושב ... (להלן: "המשק").
3. המנוח הלך לעולמו ביום .... ובהתאם להוראות ההסכם החל על משבצת הקרקע של מושב ....., הועברו מלוא הזכויות במשק למנוחה.
4. ביום 07.02.1990 חתמה המנוחה על כתב התחייבות בלתי חוזרת לפיו מונו על ידי הנתבעים כבנים ממשיכים במשק. כתב ההתחייבות נחתם גם ע"י נציג האגודה השיתופית ... (להלן: "האגודה"), אשר המליצה לאשר המינוי, ונחתם ואושר גם ע"י נציג הסוכנות היהודית לארץ ישראל (להלן: "הסוכנות"), המיישבת (ראו נספח 3 לכתב התביעה לסילוק יד).
5. בסמוך לאחר מכן, ביום 24.05.1990, מונו הנתבעים כבנים ממשיכים, וביום 09.09.1990 נרשם המינוי בספרי רמ"י (ראו נספחים 4-5 לכתב התביעה לסילוק יד).
6. אין חולק, כי בשנת 1994 לערך עזבו הנתבעים את המשק ועברו להתגורר מחוץ לתחומי המושב. בעוד התובעים טוענים, כי עם העזיבה קיבלו לידיהם הנתבעים סך של \$45,000, מכחישים זאת האחרונים, אם כי לא בפה מלא.
7. אין חולק עוד, כי בשנת 2005 נערכה ע"י עו"ד ש. טיוטת הסכם לפיה המנוחה עתידה להעביר מלוא זכויותיה במשק לתובעים 1 ו-2 וכנגד זאת הם מתחייבים לדאוג לה ולספק צרכיה, תוך תשלום פיצוי כספי ליתר יורשיה על פי דין. הטיטא, שאינה נושאת תאריך מלא (כי אם ציון השנה 2005 בלבד) נחתמה ע"י התובעים והמנוחה, אולם לא נחתמה ע"י הנתבעים.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

- 1
  - 2
  - 3
  - 4
  - 5
  - 6
  - 7
  - 8
  - 9
  - 10
  - 11
  - 12
  - 13
  - 14
  - 15
  - 16
  - 17
  - 18
  - 19
  - 20
  - 21
  - 22
  - 23
  - 24
  - 25
  - 26
  - 27
  - 28
  - 29
  - 30
  - 31
8. ביום X.X.2016 הלכה המנוחה לעולמה.
9. לאחר פטירת המנוחה עברו התובעים 1 ו-2 להתגורר בביתה שבשטח המשק.
10. ביום 27.07.2016 ומשהמנוחה, בת הרשות במשק הלכה, כאמור, לעולמה, נרשמו הזכויות בו על שם הנתבעים בהיותם ה"בנים הממשיכים".
11. ביום 21.11.2016 הגישו הנתבעים בבית משפט זה תביעה לפינוי התובעים 1 ו-2 מן המשק ולסילוק ידם ממנו (תמ"ש 47048-11-16).
12. ביום 28.02.2017 הגישו התובעים בבית משפט זה תובענה לסעד הצהרתי לפיו הנתבעים לא מונו כבנים ממשיכים במשק ולחילופין כי מינויים בוטל, הנשענת על עילות חוזיות ועל דיני עשיית עושר ולא במשפט (תמ"ש 60816-02-17). כן עתרו התובעים במסגרתה לקבלת צו מניעה זמני. ביום 09.03.2017 ניתן, בהסכמת הנתבעים, צו מניעה זמני האוסר על ביצוע כל דיספוזיציה שהיא בזכויות במשק.
13. ביום 26.04.2017 הוגשה ע"י הנתבעים בקשה לדחיית התביעה על הסף מחמת התיישנות, וכעילה חלופית - מחמת שיהוי.
14. ביום 03.05.2017 התקיימה ישיבת קדם משפט ראשונה בשני ההליכים. במסגרת הדיון הוסכם, מבלי לפגוע באיזו מטענות הצדדים, כי צו המניעה הזמני יעמוד בתוקף עד מתן החלטה אחרת, וכי הצדדים יופנו לישיבה לקידום ההליך בפני כב' נשיאת המחוז, השופטת אשקלוני. הצדדים אכן הופנו לישיבה כאמור, ברם, למרבה הצער, היא לא נשאה פרי.
15. ביום 01.10.2017 ניתנה החלטה מנומקת במסגרתה נדחתה הבקשה לסילוק על הסף, ונקבע בה, בין היתר, כי על מנת להכריע בטענת ההתיישנות, נדרשת הכרעה בשאלת מועד גילוייה של עילת התביעה, ולשם כך נדרש בירור עובדתי, אשר מקומו במסגרת ניהול ההליך העיקרי ולא בדיון בבקשה מקדמית.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

16. ביום 25.10.2017 התקיימה ישיבת קדם משפט נוספת במסגרתה נקבע, בשים לב לאופי ההליכים התלויים ועומדים להכרעת בית המשפט, כי יש לברר תחילה את התביעה לסעד הצהרתי, היות שתוצאותיה תשלכנה באופן ישיר על התביעה לפינוי ולסילוק יד.

17. בהמשך, ביום 02.05.2018, נקבע עוד, כי הסעד הנתבע במסגרתה של התביעה האמורה הוא הצהרתי, ומשכך אין להידרש במסגרתה לסעדים הכספיים שנתבעו בה כסעדים חלופיים.

18. לאחר שהתקיימה ישיבת קדם משפט נוספת ומשהצדדים נותרו דבקים בעמדותיהם, נקבע ההליך לשמיעת ראיות.

19. דיוני שמיעת הראיות התקיימו בימים 03.07.2018 ו-04.07.2018. משהודע לבית המשפט ע"י הנתבעים, כי הם מוותרים על חקירתו של עו"ד צ., אשר הוזמן להעיד, אך לא עלה בידו להופיע לדיון אליו זומן, ניתן צו להגשת סיכומים בכתב.

20. כתב הסיכומים האחרון הוגש ביום 18.07.2019 ע"י התובעים.

טענות הצדדים

תמצית טענות התובעים :

21. מינוי הנתבעים כבנים ממשיכים אינו תקף, ולחילופין בוטל בדרך של התנהגות, שעה שמדובר במינוי מותנה או במינוי על תנאי מפסיק, ושעה שהנתבעים לא עמדו בהתחייבויותיהם או הפרו אותן. הנתבעים אינם מתגוררים במשק והעתיקו מקום מושבם בסמוך לאחר מינויים כבנים ממשיכים, חדלו מתשלום ההוצאות הנלוות למגורים במשק ואף ניתקו קשר עם המנוחה ועם יתר הצדדים. בנוסף הנתבע 1 פעל לביטול מינויו כאפוטרופוס של אבנר, ובמועד עזיבתם את המשק, קיבלו הנתבעים פיצוי כספי בסך \$45,000.

22. בשנת 2005 פנתה המנוחה לעו"ד ש. על מנת שיערוך טיוטת הסכם לפיו תועברנה מלוא הזכויות במשק לתובעים 1 ו-2 אשר התחייבו לדאוג לצרכיה ולצרכיו של א. ולפצות את יתר ילדיה, אחיו ואחיותיו של התובע 1. טיוטת ההסכם נחתמה ע"י המנוחה וכל

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלוניס נ' אלמוניס
תמ"ש 47048-11-16 אלמוניס נ' פלוניס

- 1 ילדיה, למעט הנתבעים. יתר על כן, המנוחה והתובעים פעלו בהתאם להוראות
2 שבטיוטת ההסכם. מעדותו של עו"ד ש. עולה, כי רצון המנוחה היה להעניק הזכויות
3 במשק לתובעים 1 ו-2 תוך תשלום פיצוי כספי ליתר ילדיה.
- 4 23. איש לא ראה בנתבעים בנים ממשיכים, ואפילו הם עצמם לא נהגו כבנים ממשיכים,
5 ולראיה העובדה שהם נטעו יתדות מחוץ למשק והתגוררו מחוצה לו ברציפות משך
6 שנים הרבה. גם כאשר הזכויות במשק הוצעו למכירה בשנת 2003 וגם במסגרת
7 המו"מ שנוהל למכירתן בשנת 2005, לא הזכירו הנתבעים עובדת מינויים כבנים
8 ממשיכים. אפילו ידע עו"ד ש., כי מינויים תקף, הוא לא הביא זאת לידיעת התובעים.
9
- 10 24. הנתבעים לא הסתמכו על המינוי כבנים ממשיכים, ובתוך כך לא שינו מצבם לרעה, קיבלו
11 חזר על השקעותיהם במשק, לא נשאו בתשלום החובות של האגודה, והלכה למעשה
12 ביססו חייהם מחוץ למשק ולמושב.
- 13
- 14 25. הנתבעים הפרו את הסכם המתנה הפרה בוטה ויסודית בהתנהגותם המחפירה כלפי
15 המנוחה וילדיה, ובעקבות זאת, יש לאחרונים עילה לביטול המתנה.
16
- 17 26. יש לבטל מינוי הנתבעים כבנים ממשיכים מחמת טעות, הטעייה עושק וכפייה.
18
- 19 27. יש מקום לקבל התביעה גם משיקולי צדק והגינות ובהתבסס על חובת תום הלב.
20
- 21 טענות הנתבעים בתמצית:
- 22 28. התובענה התיישנה לפני למעלה משנות דור: מסמכי המינוי של הנתבעים כבנים
23 ממשיכים נחתמו ואושרו כבר בשנת 1990, לפני קרוב לשלושה עשורים; התובעים
24 ידעו לכל אורך השנים שחלפו מאז ועד הגשת התביעה אודות המינוי, ולא פעלו בשום
25 דרך שהיא לביטולו; התובעים גילו דבר המינוי לכל המאוחר בשנת 2005 עת פנו
26 לעו"ד ש. על מנת שיערוך טיוטת הסכם בעניין הזכויות במשק ובמסגרת ניהול ההליך
27 הוכח, כי עו"ד ש. ידע אודות מצב הזכויות במשק ואף העביר המידע לידיעת
28 התובעים.
- 29
- 30 29. התובענה התיישנה עוד בחיי המנוחה, דהיינו, היא עצמה, עוד בחייה, לא הייתה רשאית
31 לחזור בה מהתחייבותה, ואפילו הייתה לתובעים זכות להגיש תביעה מכוח המחאה
32 של זכויות המנוחה, הרי שהיא כפופה לזכויות שהיו נתונות למנוחה בימי חייה, בפרט

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 17-02-60816 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 16-11-47048 אלמונים נ' פלונים

- שעה שלדידם המנוחה כלל לא הביעה הרצון לחזור בה מן המינוי ואף לא הובאו בפני בית המשפט ראיות המעידות על כך.
30. התובענה הוגשה בשיהוי ובחוסר תום לב, בפרט בשים לב לנוק הראייתי שנגרם לנתבעים, הן בפן הראייתי והן בפן של ההתחקות אחר רצון המנוחה.
31. הליך המינוי שלהם כבנים ממשיכים הושלם. מדובר במינוי בלתי חוזר, ואף המנוחה עצמה לא רשאית הייתה לחזור הימנו, גם לו הייתה זו משאלתה.
32. אין המדובר בהסכם מתנה מותנה או בהסכם על תנאי מפסיק. הנתבעים מודים, כי עפ"י התכנון המקורי, אמורים היו הם להתגורר בשטח המשק, אולם בעטיה של מערכת היחסים הקשה והאלימה ששררה בין בני המשפחה, הפכו מגוריהם במשק בלתי אפשריים, והם נאלצו לעזוב.
33. בשנת 2005 התקיימה פגישה בין באי כוח הצדדים בנוכחות הנתבע 1, ובמסגרתה הובהר כי הנתבעים הם בנים ממשיכים. הנתבע 1 נפגש ביום בו התקיימה הפגישה גם עם המנוחה ועם התובעת 8 בבית המנוחה, ונועד גם עם התובעת 3 ובתה ..., ובמסגרת הפגישות הללו הוא הציג בפניהן את מסמכי המינוי, והבהיר להן כי הוא מונה כבן ממשיך במשק.
34. בפועל, התובע 1 פנה לעו"ד ש., ולא המנוחה עצמה. ההסכם משנת 2005 לא נחתם ע"י הנתבעים, וממילא הוא נעדר משמעות, שעה שבמועד כריתתו לכאורה היו רשומים כבר הנתבעים כבנים ממשיכים, ומדובר בעסקה נוגדת. הנתבעים עצמם לא פעלו להוצאת ההסכם מן הכוח אל הפועל, לא העבירו הזכויות במשק ע"ש התובעים 1 ו-2 ולא דיווחו על העסקה לרשויות המס.
35. תצהיריהם של יתר התובעים (פרט לתובעים 1 ו-2) זהים ומעדויותיהם עולה בבירור, כי הם לא היו מודעים כלל לטענות אשר נטענו במסגרתם.
36. הטענות בדבר התנהגות מחפירה שלהם כלפי המנוחה, לכאורה, נטענו בעלמא והן נעדרות כל בסיס. בניגוד לנטען, הם שמרו על קשר עם המנוחה, היא לקחה חלק באירועים שונים שנחגגו על ידיהם, ואף ביקרו אותה כאשר הייתה מאושפזת בבית החולים.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

לשיטתם, גם טענה זו היא לכל היותר טענה שדינה להישמע מפי המנוחה ולא מפי התובעים.

37. יש לדחות הטענות בעניין הסעד הכספי הנתבע נוכח החלטת בית המשפט מיום 02.05.2018.

תשובת התובעים בתמצית:

38. התביעה לא התיישנה ואף לא הוגשה בשיהוי. העובדות המהוות עילת התביעה נודעו להם רק במועד הגשתה של תביעת הפינוי, ולכן ובהתאם לסעיף 7 לחוק ההתיישנות, תשי"ח-1958 (להלן: "חוק ההתיישנות"), מניין תקופת ההתיישנות מתחיל ביום בו התגלתה התרמית או ההונאה; לדידם, כל עוד לא הושלם המינוי בעצם העברת הזכויות במשק על שם הבנים הממשיכים, לא נולדה עילת התביעה; הטענה לפיה הם ידעו על המינוי וישבו בחיבוק ידיים עומדת בסתירה למצב העובדתי, לעדויות הצדדים ולשכל הישר, שהרי ככל שהם ידעו, כי הזכויות במשק הן של הנתבעים, לא היו מעמידים סכום העולה על 1,200,000 ₪ לטובת הטיפול במנוחה ובא. הוכח, כי הנתבע 1 מעולם לא טען שהוא מונה כבן ממשיך, וכי הוא סירב לחתום על ההסכם משנת 2005 תוך שהוא טוען בעלמא, כי הזכויות במשק שלו, בלא שציין כלל, כי הוא מונה כבן ממשיך; הוכח, כי לא נודע להם ו/או כי לא התקבל בידם מסמך כלשהו לגבי מינוי הנתבעים כבנים ממשיכים אלא לאחר שהוגשה תביעת הפינוי; גם מאישור הזכויות שצורף ע"י הנתבעים לכתבי הטענות שלהם לא עולה כי הם מונו כבנים ממשיכים; לא נגרם כל נזק ראייתי, שעה שהמסמכים מוחזקים בידי האגודה, הסוכנות ורמ"י, והנזק היחיד אשר נגרם לכאורה עקב חלוף הזמן נעוץ בעובדה שהמנוחה הלכה לעולמה, ומשכך אינה יכולה להעיד על התנהלות הנתבעים ועל מעשי הגזל שלהם; הנתבעים לא שינו מצבם לרעה ולא יכלו גם להסתמך על התחייבות שכלל לא ניתנה להם.

39. לחילופין טוענים התובעים, כי שעה שמדובר בהסכם מתנה מותנה, הרי שהמועד בו התגבשה עילת התביעה הוא מועד ההפרה הנטענת, ובנסיבות המקרה דנא מדובר בהפרה נמשכת ומתחדשת, ולכן בכל יום בו לא מקוים החיוב, קמה הזכות להגיש התביעה מכוחו.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

40. מהתנהלות המנוחה לאחר שנחתמו מסמכי המינוי של הנתבעים כבנים ממשיכים עולה, כי היא לא ידעה או לא הבינה משמעות המינוי ו/או כי סברה שהוא בוטל או שהוא נעדר תוקף.

41. התובעים מפנים לפסק דין שניתן לאחרונה בבית המשפט המחוזי בבאר שבע (עמ"ש 47827-12-18) במסגרתו בוטל מינוי הבן הממשיך, שעה שהוא לא עמד בתנאים הנלווים למינוי, ובתוך כך עזב את המשק ולא סעד את אמו.

דיון והכרעה

42. נוכח אופיין של המחלוקת וטענות הצדדים כמובא לעיל, הרי שיש לדון תחילה בשאלת התיישנותה של התביעה בעניין בטלות או ביטול מינויים של הנתבעים כבנים ממשיכים.

43. טרם נכנס לעובי הקורה, ראוי לתחום הדין שלפנינו ולהגדיר מעמדם של הצדדים לו. היות שעוסקים אנו, כאמור, בעתירה לסעד הצהרתי בעניין תוקף מינויים של הנתבעים כבנים ממשיכים במשק, הרי שהיריבות לכאורה היא בין המנוחה, מעניקת הזכות והממנה ובין הנתבעים, מקבלי הזכות והמינוי. אשר על כן, מעמדם של התובעים בהליך שלפניי הוא כחליפיה של המנוחה, הבאים בנעליה, ותו לא.

44. כאמור, הנתבעים הגישו בקשה לדחיית התביעה על הסף מחמת התיישנות, עת לדידם מניינה של תקופת ההתיישנות מתחיל במועד החתימה על מסמכי המינוי של הנתבעים כבנים ממשיכים. מנגד טענו התובעים, כי מרוץ ההתיישנות מתחיל במועד הגשתה של התביעה לסילוק יד. כן נטען על ידם, כי שעה שמדובר בתובענה שעניינה מקרקעין, תקופת ההתיישנות החלה עליה היא בת 25 שנים.

45. ביום 01.10.2017 ניתנה החלטה מנומקת ובה נדחתה הבקשה לסילוק על הסף, ונקבע בה, בין השאר, כי אין המדובר בתובענה במקרקעין, ולכן, תקופת ההתיישנות החלה עליה היא בת 7 שנים, ככל תביעה אזרחית אחרת.

עוד נקבע, כפי שיצוטט להלן, כי ההכרעה בטענת ההתיישנות טעונה בירור עובדתי בנוגע למועד הולדתה של עילת התביעה, ומשכך יש להידרש לה במסגרת ההכרעה

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 17-02-60816 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 16-11-47048 אלמונים נ' פלונים

בהליך העיקרי: "טענות המשיבים 1-2 בדבר קיומו של הסכם פנים משפחתי ובדבר המועד בו נודעה להם עובדת מינוי המבקשים כבנים ממשיכים ו/או התרמית שעל בסיסה מונו, הן טענות עובדתיות אשר דינן להתברר במסגרת ההליך שלפניי, ופשיטא, כי בשלב מקדמי זה של ההליך, ובטרם הונחו בפניי ראיות הצדדים, אין בידי להכריע בהן. הנה כי כן, ורק לאחר שתתבררנה גרסאות הצדדים וייקבעו הממצאים העובדתיים בהתאם, ניתן יהא לעמוד מקרוב גם אחר המועד שבו נולדה עילת התביעה. משעה שבבקשה לסילוק על הסף שזורות ושלובות זו בזו טענות עובדתיות ומשפטיות, הטענות הכרעה, הנוגעת גם למועד היווצרות העילה או למועד גילוייה, הרי שלא ניתן לקבוע בשלב זה ובמקרה שבפנינו כי עילת התביעה התיישנה".

האם התביעה בעניין ביטול או בטלות מינויים של הנתבעים כבנים ממשיכים התיישנה?

46. טרם אדרש להכרעה בעניין מועד תחילתו של מרוץ ההתיישנות בתובענות שעניינן מינוי "בן ממשיך", ראוי להתייחס תחילה לאופיו של מוסד הבן הממשיך.

47. המונח "בן ממשיך" הוא יציר תקנות האגודות השיתופיות (חברות), התשל"ג-1973 (להלן: "תקנות האגודות השיתופיות"), וכך הוגדר בתקנה 1 (א): "בן אחד בלבד או בן מאומץ אחד או נכד אחד של בעל משק, לרבות בן זוגו, המחזיק בעצמו או מכח התחייבות בלתי חוזרת בכתב של הוריו או מכח ירושה, במשק חקלאי, כבעל, כחוכר, כחוכר משנה, או כבר רשות לתקופה בלתי קצובה או לשנה לפחות של מוסד מיישב והאגודה או של האגודה כאשר אין מוסד מיישב; לעניין זה, "הורים" – לרבות אחד מהם במקרה שהשני חדל להיות בעל זכויות במשק החקלאי או שנפטר".

יוער, כי זוהי ההגדרה היחידה של המונח בשדה החקיקה.

48. הגם שתקנות האגודות השיתופיות חולשות על היחסים שבין האגודה וחבריה, שעה שהולדתו של המונח "בן ממשיך" בתקנות אלה, אין לו לבית המשפט, בבואו להכריע במחלוקות הנוגעות לזכויות הבן הממשיך, אלא לפנות בראש ובראשונה להגדרת המונח באשר שורטטה ע"י המחוקק, שהרי מן המפורסמות הוא, כי המקור הראשון שעל בית המשפט, כפרשן הדין, לפנות אליו הוא הדין עצמו ולשונו.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

49. אין זה סוד, שהמונח "בן ממשיך" מעורר לא מעט קשיים בשעה שבתי המשפט על ערכאותיהם השונות נדרשים לצקת לתוכו עובדות המקרה אשר בא לפניהם ולהכריע במחלוקות המתעוררות סביבו, ויפים בעניין זה דבריו של כב' השופט י. אנגלרד בפרשת מדעי בהם בחר לפתוח פסק דינו: **"שוב נקרא בית משפט זה לדון ולהכריע במוסד של 'בן ממשיך' במשק, שטיבו המשפטי כעין כוי, שהוא, כידוע, בריה בפני עצמה שלא הכריעו בה חכמים אם מין בהמה היא אם מין חיה היא (חולין, פ, א [א]). הוא המצב לגבי זכויותיו של 'בן ממשיך', שלא נתבררה מהותן המשפטית, אם קניין, אם חיוב, אם יצור כלאיים"** (ע"א 1108/98 מדעי נ' מדעי, פ"ד נד(4) 385).

50. מינוי בן ממשיך הוא בבחינת מקרה פרטי של הענקת זכויות במשק חקלאי, במסגרתה הן מוענקות ללא תמורה בחייו של המעניק, אולם מימוש אותה הענקה (דהיינו: רישום הזכויות במשק ע"ש מקבלן) נדחה למועד שלאחר פטירת בר הרשות. היטיב לתאר זאת בית המשפט המחוזי בבאר שבע מפי כב' השופטת דברת ב- עמ"ש (ב"ש) 38381-16-06 (המוזכר ב-ת"ע (ב"ש) 2401/00 ו- 2402/00 שפורסם במאגרים האלקטרוניים): **"..מינוי של בן ממשיך, אשר קיבל את אישור הגורמים המיישבים הינו מתנה שהושלמה. אמנם, המדובר במתנה אשר תצא אל הפועל רק עם מות ההורים, אולם הזכות לקבל את המתנה קיימת לבן הממשיך באופן מלא ובלתי מותנה גם בחיי הוריו. דומה הדבר לעסקה למכירת דירה, בה נקבע כי מועד מסירת החזקה בדירה יהא רק בעוד שנתיים..."** (ההדגשה אינה במקור – פ.ג.כ).

51. הנה כי כן, הגם שמיושם הזכות מתגבש רק במועד פטירת בר הרשות, הרי שמועד הולדתו של הזכויות והחובות הנובעות ממינוי הבן הממשיך הוא מועד מינויו ע"י בר הרשות בחתימתו על מסמכי המינוי כנדרש, ואישור המינוי בידי המוסדות המיישבים. פשיטא, אפוא, כי מניינה של תקופת ההתיישנות מתחיל במועד החתימה על מסמכי המינוי ואישורו ע"י המוסדות המיישבים כמתחייב בדיון, שהרי זהו המועד בו נוצרה ההתחייבות בפועל.

בעניין זה ראו גם פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה מפי כב' השופט סארי גיוסי (שניתן בחודש דצמבר 2018) במסגרתו אושררה הכרעת בית המשפט לענייני משפחה בחיפה לפיה מניינה של תקופת ההתיישנות מתחיל במועד החתימה על מסמכי המינוי של הבן הממשיך: **"עפ"י בית משפט קמא, עילת התביעה התגבשה עוד במועד החתימה על מסמך ה"הצהרה וההתחייבות" למינוי המשיב 1 כבן ממשיך ביום 1982 ** , שכן כבר במועד החתימה על ההסכם התגבשו הזכויות והחובות הנובעות מעצם כריתתו ומינוי המשיב 1 כ'בן ממשיך'.**

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 17-02-60816 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 16-11-47048 אלמונים נ' פלונים

1 תמים דעים אני עם עמדתו זו של בית משפט קמא. אכן במועד המינוי מתגבשת
2 מערכת הזכויות והחובות בין הצדדים להסכם ולא במועד מאוחר יותר".
3 (עמ"ש(חיי) 60154-01-18 י' נ' א' ש' י', פורסם במאגרים האלקטרוניים).
4

5 52. במאמר מוסגר יוער, כי לשיטת כב' השופט ג'יוסי כעולה מפסק דינו, בכל הנוגע לשאלת
6 ההתיישנות, יש לסווג התובענה כתובענה במקרקעין. כאמור, במסגרת ההחלטה
7 בבקשה לסילוק על הסף, נדרשתי גם לשאלה זו, ונקבע שם, כי אין המדובר בתובענה
8 במקרקעין, ובכל הענווה ייאמר, כי קביעה זו עומדת בעינה. לדידי, משעה שעוסקים
9 אנו בתובענה לסעד הצהרתי במרכזה זכויות של בר רשות, לא ניתן לראותה כתובענה
10 במקרקעין. עוד יוער, כי שני שופטי ההרכב האחרים, לפנייהם התברר הערעור מושא
11 פסק הדין האמור, כב' השופט שרעבי וכב' השופטת ויינשטיין אמנם הסכימו עם
12 מסקנותיו של כב' השופט ג'יוסי ועם התוצאה אליה הגיע, אולם הותירו בצריך עיון
13 את השאלה האם מדובר בתובענה במקרקעין, כהגדרתם בסעיף 1 לחוק ההתיישנות,
14 אם לאו לצורך ההכרעה בעניין משכה של תקופת ההתיישנות בכגון דא.
15

16 53. קבלת טענתם של התובעים לפיה עילת התביעה מתגבשת רק במועד העברתן של הזכויות
17 במשק בפועל, דהיינו לאחר פטירת בר הרשות, עלולה להוביל לתוצאה אבסורדית
18 לפיה תביעות כדוגמת זו שלפנינו לעולם תתבררנה בהעדר הציר המרכזי שלהן, מעניק
19 הזכות, אשר במועד העברתן של הזכויות במשק לא יהיה עוד בין החיים.
20

21 ואם לא די בכך, הרי שקביעה זו המתבקשת ע"י התובעים תוביל לחוסר וודאות
22 משפטית, בהינתן כי במרבית המקרים, הליך המינוי נעשה שנים הרבה טרם פטירת
23 בר הרשות והעברת הזכויות בפועל לידי הבן הממשיך. משכך, קבלת הטענה לפיה
24 מניין תקופת ההתיישנות מתחיל במועד פטירת בר הרשות או העברת הזכויות בפועל,
25 משמעה, דה פקטו, הוא הארכה של תקופת ההתיישנות למשך שנים רבות, העשויות
26 להגיע כדי עשורים מספר ממועד המינוי, הוא מועד הולדתן של הזכויות והחובות
27 הנובעות ממנו, במהלכה נתון מקבל המינוי בחוסר וודאות באשר לגורל המינוי.
28 לראיה, במסגרת ההליך שלפניי, מסמכי המינוי נחתמו, כאמור, בשנת 1990, המנוחה
29 הלכה לבית עולמה בשנת 2016 והתביעה הוגשה בשנת 2017.
30

31 הנה כי כן, גם מטעמים של מדיניות משפטית ראויה, ובתוך כך הגנה על אינטרס
32 הוודאות, האחידות והיציבות, על כל הנובע ונגזר מהם, אין מקום לקבוע, כי מרוץ
33 ההתיישנות מתחיל במועד פטירת בר הרשות או במועד העברת הזכויות בפועל לידי
34 הבן הממשיך.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

1

2 54. בענייננו, כאמור, אין חולק, כי המינוי אושר ע"י האגודה והסוכנות ואף נרשם בספריה של
3 רשות מקרקעי ישראל בחודש ספטמבר 1990, ועל כן, לכאורה, התיישנה עילת
4 התביעה כבר בחודש ספטמבר 1997.

5

6 55. מהעדויות שנשמעו לפניי עולה, כי מינוי הנתבעים כבנים ממשיכים נעשה בידיעת כל
7 הצדדים להליכים שלפניי וביזמת התובע 7, האח י. (להלן: "י."). אשר הציע לנתבע 1,
8 שעבד במשק והתגורר ב... להעתיק מגוריו אל המשק (ראו עדותו של י. בעמ' 38 ש'
9 16-20 לפרוטוקול הדיון מיום 03.07.2018 ועדותו של התובע 1 בעמ' 4 ש' 17-23
10 לפרוטוקול הדיון מיום 03.07.2018). לא זו אף זו, מסמכי המינוי נחתמו לאחר קיומה
11 של פגישה משפחתית (בנוכחות התובעים) בה התקבלה החלטה שהנתבעים ימונו
12 כבנים ממשיכים (ראו עדויות חלק מן התובעים, אשר טוענים אמנם, כי הוסכם
13 במסגרת הפגישה גם על קיומם של תנאים נלווים למינוי, אולם הם אינם מכחישים,
14 כי דבר המינוי היה ידוע להם: עדותו של י. בעמ' 38 ש' 19-20 לפרוטוקול הדיון מיום
15 03.07.2018; עדותה של התובעת 8, גבי' ... בעמ' 70 ש' 12-18 לפרוטוקול הדיון מיום
16 03.07.2018; עדותה של התובעת 3, גבי' ... בעמ' 56 ש' 26-36 לפרוטוקול הדיון מיום
17 03.07.2018; ראו גם סעיף 3.7 לכתב התביעה לסעד ההצהרתי, שעניינו ההסכמה
18 המשפחתית בדבר מינוי הנתבע כבן ממשיך כמינוי מותנה).
19 העולה מן האמור הוא, אפוא, כי לית מאן דפליג, שהנתבעים ידעו אודות המינוי כבר
20 במועד החתימה על מסמכי המינוי.

21

22 56. כאמור, לטענת התובעים, מינוי הנתבעים כבנים ממשיכים לא נכנס לתוקף, שעה שמדובר
23 היה במינוי מותנה, ולחילופין היות שהוא בוטל בהתנהגות הנתבעים, אשר הפרו את
24 תנאי המינוי ועזבו את המשק תוך קבלת פיצוי כספי, ובכך וויתרו על זכותם. לדידם,
25 רק במועד הגשת התביעה לסילוק יד נודע להם דבר תוקפו של המינוי.

26

27 57. התובעים משליכים יהבם גם על שני החריגים המנויים בסעיפים 7 ו-8 לחוק ההתיישנות,
28 אך כפי שיפורט להלן, לא מצאתי כי עלה בידיהם לצלוח המשוכה של החלת החריגים
29 הללו.

30

31 58. בסעיף 7 לחוק ההתיישנות נקבע, כי: "הייתה עילת התובענה תרמית או אונאה מצד
32 הנתבע, תתחיל תקופת ההתיישנות ביום שנודעה התרמית או האונאה".

33

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

59. בסעיף 8 לחוק ההתיישנות נקבע, כי: "נעלמו מן התובע העובדות המהוות את עילת התובענה, מסיבות שלא תלויות בו ושאינן בזהירות סבירה לא יכול היה למנוע אותן, תתחיל התיישנות ביום שבו נודעו לתובע עובדות אלו".

60. אפילו יש ממש בטענות התובעים לפיה אין למנות את תקופת ההתיישנות ממועד החתימה על מסמכי המינוי אלא מן המועד בו גילו את ה"תרמית" של הנתבעים ואת העובדה שהמינוי תקף, הרי שבאספקלריה של מימד הזמן, יכולים הם להישען עליה ולהיאחז בה עד שנת 2005, לכל המאוחר, עת פנו לעו"ד ש. לצורך עריכתה של טיוטת ההסכם בעניין הזכויות במשק.

61. מן התשתית הראייתית שהובאה לפניי עולה בבירור, כי במסגרת השירותים המשפטיים שהוענקו לתובעים ע"י עו"ד ש., נערך על ידו בירור בסוכנות וברמ"י אודות מצב הזכויות במשק, ונהיר, כי בנקל עלתה בחכתו העובדה שישנה התחייבות בלתי חוזרת של המנוחה כלפי הנתבעים למנותם כבנים ממשיכים במשק, אשר אושרה ע"י הגורמים המוסמכים לכך ונרשמה בספרי הסוכנות ורמ"י כדן.

ראו בעניין זה האמור בהודעה אשר הוגשה ע"י עו"ד ש. לתיק בית המשפט ביום 11.06.2018: **"משרדי ביצע בשנת 2005 מספר פעולות עפ"י הזמנת השירותים המשפטיים עם מר ... (התובע 1 – פ.ג.כ.) כדלהלן: א. בדיקת מלוא הזכויות במשק ... במושב ... לרבות בסוכנות היהודית ובמינהל מקרקעי ישראל....."** (ההדגשה אינה במקור – פ.ג.כ.).

ראו גם הנספח אשר צורף להודעת עו"ד ש. - מכתב שנשלח על ידו לתובע 1 ובו פירוט הפעולות אשר בוצעו על ידו עבור התובע 1. גם שם צוין, כי נערכה בדיקה מקיפה בעניין הזכויות במשק בסוכנות וברמ"י.

במכתב זה של עו"ד ש. צוין עוד, כי נערכה פגישה בינו ובין עו"ד צ. במטרה לנסות ולהגיע אל עמק השווה ולגבש הסכמות בין הצדדים. עו"ד ש. אמנם ציין בעדותו, כי אינו זוכר דבר קיומה של הפגישה, אולם אישר, כי ככל שלדברי עו"ד צ. נערכה פגישה בין השניים, אזי סומך הוא ידיו על דבריו ועל זכרונו (עמ' 43 ש' 8-3 לפרוטוקול הדיון מיום 04.07.2018).

למותר להעיר, כי חזקה על עו"ד ש. שהאמור במכתבו לתובע 1, אשר היה לקוחו אותה עת, הוא אמת, וכי משקלו של תוכן המכתב המדובר, אשר נכתב על ידו בסמוך

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 17-02-60816 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 16-11-47048 אלמונים נ' פלונים

לאירועים המתוארים בו, עולה על משקלה של האמירה בעדותו לפיה אינו זוכר, בחלוף י"ג שנים, האם התקיימה בסופו של יום פגישה בינו ובין עו"ד צ.

כן יוער, כי טענות הנתבע 1 לפיהן במהלך הפגישה האמורה הוצגו בפני עו"ד ש. על ידו וע"י בא כוחו דאז, עו"ד צ., מסמכי המינוי שלו כבן ממשיך, לא נסתרו.

עו"ד ש. אישר בעדותו, כי בדק את מצב הזכויות במשק וכי המידע שהושג על ידו כתוצאה מהבדיקה שערך הועבר לתובעים: "ש. אבל אני כן אבקש ממך אם קיבלת מסמכים מהסוכנות, אז מן הסתם הלקוחות שלך זה האמא ו.... (התובע 1 – פ.ג.כ.), ידעו על כך שיש בן ממשיך במשק הזה.

ת. כנראה שכן, קיבלתי את המסמך הזה, אתה שואל אותי אם קיבלתי את המסמך הזה, תשאל אותי.

ש. אז אני אומר, קיבלת את המסמך הזה, אני מניח שהודעת להם שזה הנתונים שאתה ביררת.

ת. זה בדיוק מה שבדקתי. מה שבדקתי העברתי.
ש. הבנתי אז אם קיבלת הודעה שיש בן ממשיך רשום במשק הזה, אז מן הסתם אתה הודעת על זה ללקוחות שלך.

ת. בוודאי (ההדגשות אינן במקור - פ.ג.כ.; עמ' 44 ש' 17-27 לפרוטוקול מיום 04.07.2018).

...
"ש. אתה זוכר שקיבלת את מסמכי הסוכנות? את אישורי הזכויות? אתה זוכר שזה מגיע אליך למשרד?

ת. אם פניתי קיבלתי. פניתי וקיבלתי. מה קרה עם המסמכים שקיבלתי? אין לי מושג. ברור שאני מעביר את זה ללקוח. דבר שאני כן יכול להגיד לך שאני זוכר היה אחד מהצדדים של ההסכם, ... (הנתבע 1 – פ.ג.כ.) שהיה עם עורך דין צ. שהוא מצדו לא רצה לחתום. זה אני זוכר ופה זה נעצר" (ההדגשות אינן במקור - פ.ג.כ.; עמ' 47 ש' 20-24 לפרוטוקול מיום 04.07.2018).

62. ראיה מובהקת לכך שעו"ד ש. אכן קיבל לידי מסמכי המינוי מהסוכנות ניתן למצוא במסמכים שהוגשו על ידה לתיק בית המשפט ביום 30.07.2017 ונתמכו בתעודת עובד ציבור ובהם, בין היתר, אישור שנשלח על ידה ביום 29.09.2005 ומופנה לעו"ד ש. בו מצוין מפורשות, כי הנתבעים מונו כבנים ממשיכים במשק. יוער, כי בין המסמכים אשר התקבלו מהסוכנות מצוי גם ייפוי כוח שניתן ע"י עו"ד ש. לשליח מטעמו לצורך קבלת המידע שבידי הסוכנות בעניין המשק, ועו"ד ש. אישר בעדותו, כי מדובר

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 17-02-60816 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 16-11-47048 אלמונים נ' פלונים

בשליח המספק שירותים למשרדו (עמ' 43 ש' 36-39 לפרוטוקול הדיון מיום 04.07.2018). עולה, אפוא, מן הדברים בבירור, כי המסמכים הנוגעים למשק נאספו ע"י שליחו של עו"ד ש. עברו, והגיעו לידי.

63. זאת ועוד, במסגרת חקירתו הנגדית טען אמנם התובע 1 תחילה, כי לא פנה לסוכנות לקבלת המידע אודות המשק (עמ' 9 ש' 29-34 לפרוטוקול הדיון מיום 03.07.2018), אולם בהמשכה של החקירה ולאחר שעומת עם העובדה, כי מספר הטלפון שלו מופיע על טופס הבקשה לקבלת המידע המדובר, הוא אישר, כי פנה לסוכנות בבקשה לקבלת המידע (עמ' 10 ש' 1 עד עמ' 11 ש' 5 לפרוטוקול הדיון מיום 03.07.2018). עיון במסמכים אשר הוגשו ע"י הסוכנות לתיק בית המשפט ביום 30.07.2017 מעלה, כי מדובר במסמך שנערך בכתב יד ונושא תאריך 01.01.2006 אשר נחתם בשם המנוחה, ומופנה לסוכנות להזמנת תיק המשק (כפי הנראה מן הארכיב). במסמך נכתב, כי לכשיגיע התיק, יש להודיע על הגעתו באמצעות מספר הטלפון המצוין בו, אשר עפ"י עדות התובע 1 היה שייך לו אותה עת. על גבי המסמך ישנה הערה בכתב יד, ככל הנראה של נציג הסוכנות, בזו הלשון: **"הודעתי בטלפון שהתיק הגיע 18.01.06"**. המסקנה המתחייבת מן האמור הוא, אפוא, כי התובע 1 הזמין בעצמו את תיק המשק המנוהל בסוכנות לצורך עיון בו, ותוך זמן קצר יחסית, אף קיבל הודעה על הגעתו.

64. הנה כי כן, אף לשיטת התובעים לפיה, סמוך לאחר שהושלם מינוי הנתבעים כבנים ממשיכים הם לא ידעו, כי הוא עודנו בתוקף, ואפילו סברו שהוא בוטל כבר אז בהתנהגות הצדדים, הרי שכאמור, טענה זו אין לה על מה שתסמוך מאז ראשיתה של שנת 2005, עת נודע לבא כוחם דאז מצבן של הזכויות במשק, וחזקה עליו כי העביר להם המידע שבידו, ולמצער ולכל המאוחר, היה הוא בידיהם בראשיתה של שנת 2006 עת התובע 1 עצמו פנה לסוכנות לקבלת המידע האמור. מן התשתית הראייתית שהונחה לפניי שוכנעתי, כי בעקבות פנייתו לסוכנות, קיבל לידי התובע 1 מלוא המידע הנדרש בעניין הזכויות במשק.

65. משכך, באתי לכלל מסקנה, כי עילת התביעה ידועה הייתה למנוחה ולתובעים לכל המאוחר בין השנים 2005-2006, ועל כן התביעה התיישנה בשנת 2013 לכל המאוחר. המנוחה והתובעים (וזאת מבלי לגרוע מן האמור לעיל בעניין מעמדם בהליך זה כחליפי המנוחה) ידעו, אפוא, כי המינוי בתוקף, בחרו לעצום עיניהם ולא פעלו לביטול המינוי.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

66. לפיכך נהיר, כי אין מקום במקרה דנא לתחולת החריג הקבוע בסעיף 8 לחוק ההתיישנות.

2

67. למעלה מן הצורך יוער, כי טענת התובעים לקיומו של החריג הקבוע בסעיף 7 לחוק

ההתיישנות נטענה בעלמא ובהעדר בסיס. הלכה מושרשת היא, כי על בעל הדין

המבקש החלת החריג האמור להניח תשתית עובדתית התומכת בטענת התרמית (ראו

למשל: ע"א 522/71 מוריס בנין נ' אלברט בנין, פ"ד כח(2)309, 324).

עוד נקבע, כי הנטל להוכחת טענה מעין זו עשוי להיות כבד יותר ממאזן ההסתברויות

הרגיל הנהוג במשפטים אזרחיים (ראו למשל: רע"א 5436/02 מדינת ישראל נ' חפזי

חאפז חאמד עבוד, פ"ד נז(2)721, 726).

כן נקבע ע"י בית המשפט העליון (מפי כב' השופט הנדל) כי קושי זה הכרוך בהרמת

הנטל בכגון דא עשוי להתגבר בפן המעשי עם חלוף הזמן (ע"א 523/12 ג'מילה

אסמאעיל נ' לשכת הסדר המקרקעין ואח', פורסם במאגרים האלקטרוניים).

13

68. ובנוסף לכל זאת, בנסיבות המקרה שלפניי השתהות התובעים גרמה נזק חמור וממשי אף

למעלה מזה הנגרם במקרים אחרים בהם תובע זכות ישן על זכותו משך למעלה משני

עשורים, שעה שבמועד הגילוי כי מינוי התובעים תקף ואף נרשם כדין אצל המוסדות

המיישבים, הייתה המנוחה בחיים, ולו הייתה מבקשת היא לבטל המינוי, כנטען ע"י

התובעים, היה בידה אז ובמסגרת תקופת ההתיישנות (אשר הסתיימה בעודה

בחיים), לעשות כן בדרך המלך, כאשר רצונה וטענותיה היו נשמעים מפיה ולא

באמצעות חליפיה לכאורה.

20

21

69. יוער, כי התנהלות התובעים בכל הנוגע למועד הגשת התביעה ועיתויה מעוררת ספקות

רבים באשר לעמדת המנוחה טרם לכתה לעולמה בעניין הזכויות במשק, וודאי

בשאלה ההיפותטית בעניין עמדתה ביחס להליכים שלפניי לו יכולה הייתה להביאה

בפנינו, שהרי לו סברה המנוחה כי מינוי התובעים כבנים ממשיכים אינו תקף או כי

הוא בוטל, יש לתמוה על כך שבשנת 2005, עת מלוא המידע הונח בפני הצדדים,

לרבות עובדת היות המינוי בתוקף, היא לא פעלה לביטולו בשום צורה ואופן.

אפשרות מסתברת לא פחות מזו שעליה מצביעים התובעים היא, כי המנוחה לא

עשתה דבר וחצי דבר לביטול המינוי היות שכלל לא רצתה בכך.

29

30

עצם העובדה כי עוסקים אנו בספקולציות ובהשערות על מנת להתחקות אחר כוונתה

ורצונה של המנוחה, היות שמשך למעלה משני עשורים לפחות, לא נעשה דבר בעניין

ביטול מינויים של התובעים כבנים ממשיכים, מלמדת ביתר שאת, כי פרט לשאלת

33

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלוניס נ' אלמוניס
תמ"ש 47048-11-16 אלמוניס נ' פלוניס

1 ההתיישנות בה דנו לעיל בהרחבה, חלוף הזמן והגשת התביעה במועד בו הוגשה
2 (ויוזכר, כי הוגשה רק לאחר שהנתבעים הגישו התביעה לסילוק יד), גרמו נזק
3 ראייתי, ושעה שממילא רובץ על כתפי התובעים נטל מוגבר (בהינתן כי המנוחה,
4 מעניקת הזכות, הלכה לעולמה קודם להגשת התביעה), והתביעה מוגשת בכובעם
5 כחליפיה לכאורה, הרי שהכף מטה את הכף אל עבר דחיית תביעתם.

6
7 ודוק, משהתיישנה, אפוא, עילת התביעה של המנוחה, מעניקת הזכות, הרי שממילא
8 התיישנה גם כלפי חליפיה, ואין צורך להכביר מלים בדבר.

9
10 70. למותר לציין, כי אפילו המנוחה עצמה הייתה מגישה התביעה בעודה בחיים ובטרם
11 התיישנה (לפני שנת 2012-2013), ספק אם הייתה היא מתקבלת, נוכח הוראות הדין
12 וההלכות החלות בעניין אופיו של מינוי בן ממשיך במשק ותוקף המינוי.

13
14 71. בקליפת אגוז יובהר, כי מינוי "בן ממשיך" חוסה תחת דיני המתנה ובראשם הוראות חוק
15 המתנה, התשכ"ח-1968 (להלן: "**חוק המתנה**"). בחוק המתנה יש התייחסות נפרדת
16 להתחייבות ליתן מתנה (סעיף 5 לחוק) ולמתנה שהוקנתה והקנייתה הושלמה (סעיף 6
17 לחוק), כאשר נפקות ההבחנה בין ביניהן היא, בין היתר, באפשרות של נותן המתנה
18 או ההתחייבות לתת לחזור בו.

19
20 72. ככל שמדובר במתנה שהקנייתה הושלמה, אין מעניק המתנה רשאי לחזור בו מהקנייתה,
21 וככל שמדובר בהתחייבות ליתן מתנה, רשאי אמנם מעניק המתנה לחזור בו
22 מהקנייתה, אך בכפוף להתקיימות התנאים הקבועים בחוק המתנה (מקבל המתנה
23 לא שינה מצבו לרעה ונותן המתנה לא ויתר בכתב על הזכות לחזור בו, ולחילופין
24 כאשר מקבל המתנה נהג באופן מחפיר כלפי מעניק המתנה או שחלה הרעה ניכרת
25 במצבו הכלכלי של האחרון).

26
27 73. בענייננו אין חולק, כי מדובר במתנה שהקנייתה הושלמה, והאופן בו הוקנתה עומד בכל
28 דרישות הדין הנוגעות למינוי "בן ממשיך", דהיינו, חתימת מעניק ומקבל המינוי על
29 טופס ההתחייבות, המלצת האגודה לאישור המינוי, אישור הסוכנות ורישום המינוי
30 בספרי רמ"י. ודוק, עסקינן בהתחייבות בלתי חוזרת, והדבר מופיע באותיות של
31 קידוש לבנה במסמכי המינוי. לכן, לכאורה, ממילא אין מעניקת המתנה במקרה דנא
32 רשאית לחזור בה מהענקתה (לו הייתה המנוחה עושה כן בחייה ובתוך תקופת
33 ההתיישנות).

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 17-02-60816 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 16-11-47048 אלמונים נ' פלונים

1

2 74. בפרשת מדעי נקבע, כי אפילו הליך המינוי לא הושלם, הקניית הזכויות במשק בדרך של

3 מינוי "בן ממשיך" מסתיימת ומושלמת, מבחינת ההורה, מעניק המתנה, עם קבלת

4 האישור העקרוני למינוי מעם הסוכנות.

5 ודוק, שם הכיר בית המשפט העליון במינוי ה"בן הממשיך" באופן שאינו ניתן לביטול

6 ע"י בת הרשות, אף כי הצדדים שם לא מילאו אחר כל דרישות הסוכנות ולא המציאו

7 מלוא המסמכים שנתבקשו על ידה, כך שהמינוי לא אושר על ידה ולא נרשם בספריה,

8 כי אם ניתן על ידה אישור עקרוני בלבד.

9 ראו: ע"א 1108/98 מדעי נ' מדעי, פ"ד נד(4) 385; תמ"ש (ת"א) 6280/02 מועלם נ'

10 סגולה (פורסם במאגרים האלקטרוניים) ועוד.

11

12 ראו גם דברי בית המשפט המחוזי בבאר שבע (מפי כב' השופטת דברת ב-עמ"ש (ב"ש)

13 38381-06-16 (המוזכר ב-ת"ע (ב"ש) 2401/00 ו- 2402/00 שפורסם במאגרים

14 האלקטרוניים): "בפסיקה הובהר, כי כאשר המינוי כבן ממשיך מקבל את אישורם

15 של כלל הגורמים הנדרשים, מושלמת המתנה וההורים אינם יכולים לחזור בהם

16 ממתנה זו (בע"מ 8292/08 פלוני נ' פלוני... בדומה נקבע גם בע"א 1108/98 מדעי נ'

17 מדעי, פ"ד נד(385) 393 (16.4.00), כי 'מבחינתו של נותן המתנה הסתיימה הקניית

18 הנכס עם מתן האישור העקרוני מאדם שלישי, כך שאין עוד רשות לנותן המתנה

19 לחזור בו מן המתנה'. על כן משחתמו ההורים על האישורים הנדרשים למתן

20 האישור של הגורמים המיישבים לאחר וניתן האישור הרשמי – יש לראות את מינוי

21 הבן הממשיך כמתנה שהושלמה, ולא ניתן עוד לבטלה.... מינוי של בן ממשיך, אשר

22 קיבל את אישור הגורמים המיישבים הינו מתנה שהושלמה".

23

24 הנה כי כן, במקרה דנא, עת אין חולק, כי הליך המינוי הושלם ובוצע באופן מלא

25 ובהתאם לנהלים ולדרישות המוסדות המיישבים ואף נרשם בספריהם כדין, הרי

26 שמדובר במתנה שהקנייתה הושלמה, והמנוחה, מעניקת המתנה, לא הייתה רשאית

27 לחזור בה מכך.

28

29 75. לצד זאת, ערה אני לקבוע בחלק מפסקי הדין העוסקים בנושא לפיו, נוכח אופיו המיוחד

30 של מוסד ה"בן הממשיך", ניתן לקרוא לתוך המינוי תנאי מכללא המחייב את מקבל

31 המתנה לטפל במשק ולדאוג למילוי צרכיו של הורה, מעניק המתנה, כפי שהיטיב

32 להסביר זאת בית המשפט המחוזי בבאר שבע מפי כב' השופטת דברת ב-עמ"ש

33 38381-06-16 המוזכר לעיל: "בשל כך, הוצע, כי ניתן יהיה לבטל את המתנה

34 במקרים חריגים בהם הוכחה התנהגות מחפירה כלפי ההורים וזאת מתוך נקודת

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלוני נ' אלמוני
תמ"ש 47048-11-16 אלמוני נ' פלוני

מוצא, כי מינוי הבן הממשיך כולל בתוכו תנאי מכללא לפיו הבן הממשיך יוסיף
לטפל בהוריו ובנחלה (תמ"ש (טב') 17271-09-09) ל.ד. נ' ש.ד, עמ' 31 (פורסם בנבו)
(22.5.11); תמ"ש 22906-10-12 לעיל, עמ' 10-11). ההנחה מאחורי חריג זה הינה,
כי 'בליבתו של הסכם בן ממשיך ניצבת מחויבותו של הבן הממשיך לדאוג למשק
ולצרכי ההורה המבוגר, להתגורר בסמוך לו, לעבד את המשק ולדאוג לכל מחסורו
של ההורה. אין מדובר ביצירה שיפוטית של תנאי מכללא מנסיבה חיצונית כזו או
אחרת, אלא ממהות מוסד 'הבן הממשיך' (בע"מ 3996/12 פלוני נ' פלונית, עמ' 8-9
(פורסם בנבו) (15.11.12)). אין ספק, כי גישה זו חלה במקרה של התנהגות מחפירה
במיוחד, ואין למהר לבטל את מינויו של בן ממשיך כל אימת שמתערערים היחסים
בין ההורים לבין הבן הממשיך; שאם תאמר כן, יאבד מינוי הבן הממשיך מתוקפו
ולא ניתן יהיה עוד להסתמך עליו".

76. קביעות בית המשפט המחוזי מדברות, אפוא, בעד עצמן ועולה מהן, כי לצד ההכרה
בקיומו של התנאי האמור מכללא, יש לנהוג בזהירות ובריסון ולהחילו במשורה תוך
בחינת כל מקרה לגופו על נסיבותיו הפרטיקולריות. בנסיבות המקרה דנא, עת
מעניקת הזכות, כאמור, לא פעלה לביטול המינוי ועת אין כל ביטוי בכתב לתנאי
האמור, ואין המדובר בנסיבות חריגות או בטענה מצד התובעים להתנהגות מחפירה
באופן קיצוני של הנתבעים כלפי המנוחה, לא מצאתי שיש מקום לקרוא בדיעבד לתוך
מסמכי המינוי תנאים שלא הוסכם עליהם בין המנוחה והנתבעים, ואין מקום לקבוע,
עשרות שנים לאחר שהליך המינוי הושלם ולאחר פטירת המנוחה, כי יש להחיל
החריג ולקבוע כי מינוי שהוא בבחינת מתנה שהקנייתה הושלמה בוטל עקב התנהגות
הנתבעים כלפי המנוחה, מה גם שלא הוכח כי היא הייתה מחפירה, וודאי לא באופן
קיצוני.

77. באשר לפסק דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע (מפי כב' השופטת לוי) אשר ב"כ
התובעים סומכת ידיה עליו, על פיו בוטל מינוי ה"בן ממשיך" שעה שהוא לא קיים
התחייבויותיו לטיפול באם ולהמשך מגוריו במשק, הרי ששם האם, מעניקת המתנה
הייתה בחיים, והגישה בעצמה התביעה לביטול המינוי. שם גם לא נטענה טענת
התיישנות כי אם טענת שיהוי והיא נדחתה ע"י בית המשפט המחוזי תוך שנקבע, כי
ה"עילה להפקעת המינוי, קרי התממשות התנאי המפסיק, התגבשה בעת
שהמערערת הייתה זקוקה לתמיכת המשיב והוא לא סיפק תמיכה ולא סעד את
המערערת ולא דאג לצרכיה. לדברי המשיב, רק בשנים האחרונות חלה התדרדרות
במצבה של המערערת, ורק בשנים האחרונות היא זקוקה לעזרה. הימנעות המשיב
מתמיכה במערערת כשהתדרדר מצבה והיא נזקקה לתמיכה, היא המביאה את

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

הדברים לכדי מצב קיצון, שמצדיק החלת התנאי המפסיק. מצב דברים זה מתקיים
שנים ספורות, כך שאין המדובר בשיהוי המצדיק דחיית תובענה" (עמ"ש 47827-12-18, פלונית נ' פלונים (טרם פורסם).

נהיר, כי המקרה דנא אינו דומה בעובדותיו ובנסיבותיו לפרשה שנדונה שם.

78. יתר על כן, נימוקי בית המשפט המחוזי מחזקים ביתר שאת מסקנתי, כי דין התביעה להידחות מחמת התיישנות. בנסיבות המקרה שלפניי ההפרה הנטענת מצד הנתבע 1 את ההסכם בינו ובין המנוחה בעזיבתו את המשק והתנערותו לכאורה מאחריות כלפיה וכלפי א. החלו לשיטת התובעים כבר בשנת 1994. לפיכך לא ניתן לטעון, כי הנסיבות המקימות את התנאי המפסיק, לכאורה, התגבשו בשנים האחרונות. ב"כ התובעים טענה כטענה חלופית בסיכומי התשובה מטעמם, כי במקרה דנא מדובר בהפרה נמשכת ומתחדשת ומשכך מדי יום בו אין החיוב מקוים, קמה הזכות להגשת התביעה. מובן, כי דין טענה זו להידחות, ולו מחמת שיהוי, שהרי לא יעלה על הדעת, כי התובעים מצאו לנכון להלין על אי קיום התחייבויות הנתבעים כלפי המנוחה (!), לכאורה, ולהחלת התנאי המפסיק עקב כך למעלה מ-20 שנה לאחר שהוחל בהפרתן ולאחר פטירת המנוחה, עת בלב אותן התחייבויות לכאורה ניצב הטיפול בה והדאגה למילוי צרכיה.

האבסורד מזדקר, אפוא, לעין, ונהיר, כי טענה זו אינה עולה בקנה אחד עם הדין, עם השכל הישר ועם עובדות המקרה דנא אשר אינן שנויות במחלוקת.

79. למען הסר ספק יובהר שוב, כי מן התשתית הראייתית שהונחה לפניי עולה, כי המנוחה לא פעלה בשום דרך שהיא לביטול מינויים של הנתבעים כבנים ממשיכים, וגם לא שוכנעתי כי היה זה רצונה האמתי והאותנטי. אמנם בשנת 2005 חתמה המנוחה על טיוטת הסכם להעברת הזכויות במשק לידי התובעים 1 ו-2 ועפ"י עדותו, שוכנע עו"ד ש, כי הטיוטא משקפת את רצונה, אולם שוכנעתי, כי הרוח החיה מאחורי הפנייה לעו"ד ש. לצורך עריכת ההסכם האמור היה התובע 1 ולא המנוחה.

כך או כך, משעה שמינוי הנתבעים כבנים ממשיכים הושלם ונרשם כדין אצל המוסדות המיישבים, כאמור, לו אכן ביקשה המנוחה להעביר הזכויות במשק לידי התובעים 1 ו-2, וודאי שעה שהייתה מיוצגת גם היא ע"י עו"ד ש, וחזקה כי התובע 1 לפחות קיבל ייעוץ משפטי, היה עליה לפעול תחילה לביטול מינויים של הנתבעים כבנים ממשיכים טרם ביצוע עסקה נוגדת להעברת הזכויות במשק לתובעים 1 ו-2.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

מכל מקום, לית מאן דפליג כי הנתבעים לא חתמו על המסמך הנחזה כהסכם משנת 2005, ונהיר כי אין בו כדי להטיל עליהם חיובים או לגרוע מזכויותיהם. יוער, כי המסמך אינו נושא תאריך מלא, וכאמור, אינו אלא טיוטת הסכם, אשר לא השתכללה לכדי חוזה מחייב.

80. להשלמת התמונה יובהר עוד, כי לא מצאתי ממש גם בטענה לפיה המנוחה לא הבינה תכנם של מסמכי המינוי ומשמעות המוסד "בן ממשיך", אופיו והאפשרות לבטלו. בעניין זה כבר נקבעה בפסיקה חזקה עובדתית לפיה ההורים הממנים מי מילדיהם כבן ממשיך מודעים למשמעות המושג ולהשלכותיו. ראו למשל דברי בית המשפט ב-תמ"ש (ת"א) 50500/99 א. ל. נ' צ. ל כפי שהובאו בתמ"ש (טב') 143040-09-09 ש.ב. נ' נ.ב. (פורסם במאגרים האלקטרוניים): "איני מקבלת את הטענה, כי ההורים לא ידעו מה משמעות בן ממשיך, וקביעת הנתבע כבן ממשיך נעשתה אך ורק לצורך מתן רשות לנתבע להקים יחידה בשטח מצומצם במשק. חזקה על בעל זכות של בר-רשות במשק, אשר חי במשק ומתפרנס ממנו במשך שנים, כי ידע 'בן ממשיך' מהו, ולכל הפחות מה משמעותו".

חזקה זו לא נסתרה בהליך שלפניי בעיקר משום שהתביעה הוגשה, כזכור, לאחר פטירת המנוחה, על כל הנובע ומשתמע מכך, ומשום שכאמור בימי חייה היא לא פעלה לביטול המינוי.

81. משמצאתי כי התביעה התיישנה, כמפורט לעיל בהרחבה, איני רואה צורך בהמשך הדיון ביתר הטענות שהועלו במסגרתה.

82. לא מצאתי להידרש גם לטענות הנוגעות לסעד הכספי בעניין בטיפול במנוחה, אשר נתבע כסעד חלופי, וזאת בהמשך להחלטה שניתנה בראשית ההליך במסגרתה הוגדר הסעד הנתבע בו כסעד הצהרתי בלבד. אין בכך משום נטיעת מסמרות או הבעת עמדה בעניין סיכוייה של עתירת התובעים או מי מהם לקבלת סעד כספי מידי הנתבעים, וככל שהם עומדים עליה, עליהם לנקוט בהליך מתאים.

סוף דבר

83. העולה מן המקובץ הוא, אפוא, כי דין התביעה לסעד הצהרתי בעניין ביטול מינויים של הנתבעים כבנים ממשיכים להידחות, ואילו דין התביעה לסילוק יד להתקבל.

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 60816-02-17 פלונים נ' אלמונים
תמ"ש 47048-11-16 אלמונים נ' פלונים

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

84. התובעים 1 ו-2 יפנו המשק תוך 90 יום.

85. התובעים יישאו בהוצאות הנתבעים בסך 20,000 ₪, אשר ישולמו לידיהם תוך 45 יום.

86. פסק הדין ניתן לפרסום תוך השמטת שמותיהם של הצדדים ופרטים מזהים נוספים.

87. בזאת מסתיימים שני ההליכים שבכותרת.

המזכירות תמציא פסק הדין לצדדים באמצעות באי כוחם ותסגור את התיקים.

ניתן היום, ד' כסלו תש"פ, 02 דצמבר 2019, בהעדר הצדדים.

פאני גילת כהן, שופטת

13

14